

N:o 13.

Ank. till Riksd. Kansli den 16 Mars 1880, kl. 6 e. m.

*Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 4,
med anledning af väckt fråga om ändring i 4 § 2 mom.
af Stadgan om folkundervisningen den 18 Juni 1842.*

Till Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskott har hänvisats en af Herr *J. O. Boström* väckt motion (N:o 102), angående ändring i 4 § 2 mom. af Stadgan om folkundervisningen den 18 Juni 1842.

Motionären föreslår, att detta moment måtte erhålla följande lydelse: »Sådan skollärare skall ock af församlingen förses med tjenlig bostad och nödigt bränsle. Äfvenledes bör åt honom anskaffas sommarbete och vinterfoder för en ko eller ock, der lokala eller andra förhållanden sådant förhindra, minst värdet af fyratiofem kubikfot spanmål af förenämnda sädesslag i ersättning lemnas.»

Det skäl motionären hufvudsakligen andragit för sitt förslag, är, att värdet af det spanmålsquantum, som af församlingen skall, der lokala eller andra förhållanden förhindra att sommarbete och vinterfoder för en ko anskaffas in natura, enligt nu gällande lag lemnas, icke ersätter eller i värde kan i allmänhet anses motsvara hvad det skall ersätta, samt att i följd deraf en skollärare kan genom tillämpning af den nu åt församlingen lemnade rättigheten komma att lida någon minskning i de löneinkomster, lagen velat tillförsäkra honom.

Att folkskolestadgans föreskrift angående församlings skyldighet att åt skolläraren anskaffa sommarbete och vinterfoder för en ko afser att bereda honom en förmån, som i många fall för hans utkomst kan vara af stort värde, torde vara obestriddigt. Samma syfte synes äfven i Norge

hafva förestafvat den bestämmelsen i »Lov om Almueskolevæsenet paa Landet», att »i enhver Skolecommune skal idetmindste til een af Lærerne anskaffes Familiebolig med hos liggende Jordvei af saaden Størrelse at derpaa mindst to Kjør kunne fødes og en Have anlægges.»

Men att lokala eller andra förhållanden emellertid kunna förefinnas, som hindra anskaffandet af sommarbete och vinterfoder, har vår folkskolestadga med rätta beaktat, och derföre har rättighet medgifvits församlingen att vid sådant fall lemna ett, såsom man antagit, kofodret motsvarande spanmålsvärde. Denna bestämmelse torde dock äfven åsyfta en fördel för skolläraren i de fall, då han af en eller annan orsak ej lämpligen kan hafva och sköta en ko eller draga tillbörlig nytta af hennes afkastning, och då det sålunda kan för honom vara mycket önskvärdt att ifrågavarande löneförmån tilldelas honom i en annan form än såsom natura-prestation.

Folkskolestadgans nuvarande bestämmelser i detta ämne synas Utskottet, hvad sjelfva grundsatsen och syftemålet vidkommer, vara så välbetänkta, att derutinnan ingen principiell ändring torde böra vidtagas. Motionärens förslag innebär icke heller någon sådan ändring, utan åsyftar blott, att den ersättning, som i förut nämnda fall skall till skolläraren lemnas, måtte höjas till närmaste möjliga motsvarighet mot natura-prestationens verkliga värde, hvilket motionären beräknar till fyratiofem kubikfot spanmål af det eller de sädesslag, i hvilka kronotionden inom orten utgår.

Då det nu onekligen måste hufvudsakligen bero på församlingen att i följd af för handen varande lokala eller andra förhållanden bestämma, huruvida kofodret skall utgå in natura eller ersättning derför lemnas, så måste ock — för så vidt församlingen skall kunna anse sig icke blott juridiskt, utan äfven moraliskt berättigad att göra bruk af lagstadgandets senare alternativ, och för så vidt icke derigenom skall göras en afknappning på den åt läraren i lagstadgandets förra alternativ tillförsäkrade löneförmån — den ersättning, som bör af församlingen lemnas, i lag bestämmas till sådant belopp, att den i allmänhet kan anses verkligen motsvara i värde hvad den skall ersätta. Men att värdet af fem tunnor spanmål icke detta gör, anser Utskottet, i likhet med motionären, påtagligt, och rättigheten af denna sin åsigt anser sig Utskottet kunna ådagalägga utan någon mycket utförlig bevisning.

Såsom af närlagda utdrag ur skolrådets uppgifter för år 1878 synes, hafva skolråden i 25 inspektionsdistrikt inom skilda delar af landet angifvit värdet af kofodret till mycket olika belopp, vexlande från lägst kronor 33,30 till högst 340. En orsak dertill är, att på skilda orter

hafva helt olika sätt användts för att anskaffa sagda kofoder; såsom exempel hvarpå Utskottet må nämna, att på somliga orter arrenderats ängsmark, som till skollärarens eget bruk upplåtits, hvarigenom kostnaden för kofodret blifvit för församlingen ganska ringa, då man deremot på andra orter har medelst entreprenadauktion upplåtit anskaffandet af vinterfoder och sommarbete, hvarigenom kostnaden blifvit ganska stor. Men härvid är att märka, att, huru vexlande kostnaden för kofodret än må ställa sig för församlingen, skolläraren dock enligt lag bekommer hvarken mer eller mindre än vinterfoder och sommarbete för en ko. Tager man nu i betraktande hvilken behållen årsinkomst denna löneförmån i allmänhet bereder skolläraren, så torde man utan tvifvel komma sanningen nära, om man beräknar den till det belopp, hvartill i skrifter rörande landtbruket »nettobehållningen af en kos årsafkastning» plägar upptagas, nemligen till ett belopp, vexlande mellan 90 och 130 kronor. Då framstår den frågan: motsvarar i allmänhet värdet af fem tunnor spanmål detta belopp, 90—130 kronor? Man måste, synes det, härpå svara nej. Ty, om man till exempel söker penningvärdet af fem tunnor spanmål, hälften råg och hälften korn, efter det för de två sista åren bestämda riksmarkegångspriset 2,10 för kubikfot, så utgör det 66 kronor 15 öre, hvilket således blott till två tredjedelar eller hälften motsvarar den årsinkomst, skolläraren i allmänhet kan anses erhålla, då kofodret lemnas in natura. Häraf framgår tydligt, att det lagstadgade ersättningsbeloppet bör höjas.

Att församlingarna här och der i landet detta erkänna, kan man ock sluta deraf, att enligt upplysningar, som inom Utskottet meddelats från olika delar af landet, ersättning för sommarbete och vinterfoder, då denna ersättning på grund af öfverenskommelse mellan församling och skollärare lemnas i penningar, lär vexla från 100 till 125, ja till och med 150 kronor.

Att i en sådan angelägenhet som denna bestämma en allmän regel, som i vårt vidsträckta land med dess skiljaktiga lokala förhållanden skulle kunna alltid och öfver allt förebygga äfven smärre oegentligheter, det torde ej vara möjligt; men utan tvifvel kan lagstiftningen, följande med tiden, komma det rätta närmare, än i förevarande fråga nu är fallet.

Förslag om ändring af nu gällande bestämmelser har redan tillföre varit Kammarens pröfning understäldt. Vid 1877 års riksdag väcktes nemligen inom Andra Kammaran motion att 150 kronor skulle lemnas i stället för sommarbete och vinterfoder för en ko. Kammarens Första Tillfälliga Utskott, som behandlade denna motion, vidgick, att värdet af fem tunnor spanmål icke kan med säkerhet antagas fullt motsvara

kofodrets utgörande in natura, och föreslog, att — då kofodrets lösande med ett fixt penningebelopp, i följd af vårt lands stora utsträckning och deraf föranledda olikheter i många förhållanden, ej vore lämpligt — församling skulle utgifva kofoderslösen, efter årets markegångspris i länet, för 24 centner hårdvalls- eller åkerhö samt 20 centner halm. Vid frågans behandling i Kammaren uppgafs, att år 1876 markegångspriset å det af Utskottet föreslagna foderquantum varierade från 80 till 138 kronor.

Hvad sålunda anförts synes berättiga Utskottet att antaga såsom en icke blott ganska allmän, utan ock välgrundad mening, att ersättning för vinterfoder och sommarbete för en ko bör till skolläraren ersättas efter ett medelvärde derå af omkring 100 kronor. Detta belopp kommer ock motionärens förslag ganska nära, ty värdet af 45 kubikfot eller, i nya måttet uttryckt, 11,7765 hektoliter, hvilket må kunna utjemnas till 12 hektoliter spanmål af det eller de sädesslag, i hvilka kronotionden inom orten utgår, torde variera mellan 90 och 100 kronor.

Med stöd af hvad sålunda anförts, får Utskottet tillstyrka bifall till hvad motionären föreslagit eller att

Andra Kammaren för sin del besluter, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, det Kongl. Maj:t täcktes påbjuda följande förändrade lydelse af 4 § 2 mom. i Stadgan om folkundervisningen af den 18 Juni 1842:

Sådan skollärare skall ock af församlingen förseas med tjenlig bostad och nödigt bränsle. Äfvenledes bör åt honom anskaffas sommarbete och vinterfoder för en ko eller ock, der lokala eller andra förhållanden sådant förhindra, minst värdet af tolf hektoliter spanmål af förenämnda sädesslag i ersättning lemnas.

Stockholm den 16 Mars 1880.

På Utskottets vägnar:

A. HEDIN.

Reservation:

af Herr *Anders Fredrik Pettersson*: »Ehuru jag inom Utskottet gillat motionärens åsigt att värdet af fem tunnor spannmål icke motsvarar värdet af födan åt en ko under ett år, har jag dock icke delat Utskottets förslag, att den ersättning skollärare bör erhålla, der ej kofoder in natura lemnas, skall vara beroende af det eller de sädesslag, i hvilka kronotionden inom orten utgår, då till exempel i en kommun kronotionden utgår med råg, korn och hafre, en tredjedel af hvardera, utgår deremot kronotionden i en angränsande kommun endast med en liten kvantitet råg, en något större kvantitet korn samt en ännu större kvantitet hafre. I en tredje kommun utgår kronotionden med endast råg och korn och i en fjerde kommun utgår samma tionde med endast korn och hafre o. s. v. Af hvilka sädesslag och i hvilket förhållande till hvarandra utgår sålunda kronotionden i orten? Hvilka och huru många kommuner menas med orten? Svaret härpå torde vara svårt att gifva. Blifver icke detta förhållande fortfarande ett frö till tvister emellan skolläraryne och församlingarne, desto mera som hittills å många ställen tvisten bilagts på det sätt, att församlingen betalt 100 kronor årligt i stället för födan åt en ko, men hädanefter, derest spannmålskvantiteten höjes med femtio procent, torde på ett eller annat ställe, der sädesslagen, hvaraf kronotionden utgår, hufvudsakligen bestå i råg och korn, skolläraren höja ersättningsanspråket i samma förhållande, och i motsats härtill församlingen ej anse att afkastningen af en ko bör beräknas större än förut.

Då Utskottet beräknat det nu föreslagna spannmålsbeloppet, dock såsom endast bestående af råg och korn, till värde af emellan 90 och 100 kronor, anser jag det ledande till mera enkelhet och undvikande af tvister, att lösningspriset för kofoder, der det ej in natura lemnas, bestämmes till ett fixt penningebelopp.

På grund häraf tager jag mig friheten föreslå:

att Andra Kammaren för sin del besluter, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, det Kongl. Maj:t täcktes påbjuda följande förändrade ly-

delse af 4 § 2 mom. i Stadgan om folkundervisningen af den 18 Juli 1842:

Sådan skollärare skall ock af församlingen förses med tjenlig bostad och nödigt bränsle. Äfvenledes bör åt honom anskaffas sommarbete och vinterfoder för en ko eller ock, der lokala eller andra förhållanden sådant förhindra, ersättning därför lemnas med 100 kronor för år räknadt.»

Uppgift för hvarje inspektionsdistrikt inom nedannämnda stift å angifna lägsta och högsta värdet af det i folkskolelärares löneförmåner inberäknade kofodret, år 1878.

Stift.	Inspektionsområde.	Skoldistrikt med angifna lägsta kofodervärdet.	Skoldistrikt med angifna högsta kofodervärdet.
Upsala	1:a distr. = del af Stockholms län	Gräsö	50: —
	2:a » = del af d:o d:o	Möja	50: —
	3:e » = del af Upsala län	Heliga Trefaldighets.....	56: 85
	4:e » = del af d:o d:o	Biskopskulla	40: —
	5:e » = Gestrikland	Gefle stad	80: —
	6:e » = Helsingland	Harmånger	40: —
Vesterås	1:a distr. = Vesterås län	Berg	37: 90
	2:a » = del af Örebro län	Ervalla	75: —
	3:e » = Kopparbergs län	Mora	53: 24
Lunds	1:a distr. = del af Malmöhus län	Eskilstorp	69: 80
	2:a » = del af d:o d:o	Gerdslöf	67: 88
	3:e » = delar af Malmöhus och Kristianstads län	Båstad (Kristianstads län)	50: —
	4:e » = del af Kristianstads län	Cimbris	50: —
	5:e » = del af d:o samt hela Blekinge	Hörja (Kristianstads län)	60: —
Göteborgs	1:a distr. = Bohus län	Sanne	33: 33
	2:a » = del af Elfsborgs län	Skephult m. fl.	50: —
	3:e » = Hallands län	Dagsås	50: —
Hernösands	1:a distr. = del af Vesternorrlands län	Stigsjö (Ångermanland)..	75: —
	2:a » = del af d:o d:o	Tåsjö (Ångermanland) ..	50: —
	3:e » = Jemtlands län	Tynderö (Medelpad).....	50: —
	4:e » = Vesterbottens län	Frostviken	50: —
	5:e » = del af Norrbottens län	Löfånger	50: —
	6:e » = del af d:o d:o	Vilhelmina (Lappmarken)	50: —
	7:e » = del af d:o d:o	Arvidsjaur (Lappmarken)	100: —
Visby	Ett inspektionsdistrikt = hela Gotland	Elfsby	50: —
		Hietaniemi	50: —
		Neder-Torneå	50: —
		Buttle	40: —
		Husby (Erlingshundra)...	319: 40
		Össeby-Garn	150: —
		Solna	145: —
		Lena	125: —
		Veckholm	160: —
		Elfkarleby (Skutskär) ...	250: —
		Torsåker	110: —
		Ljusdal	150: —
		Himmeta	126: 68
		Kolbäck (Strömsholm)...	150: —
		Nora landsförs. (Bastnäs)	120: —
		Lima	200: —
		Mellan-Grefvie	82: 84
		Hästad	100: —
		Kattarp (Malmöhus län)	199: 50
		Säby (d:o d:o)	340: —
		Åsum	110: —
		Qviinge (Kristianst. län)	190: —
		Kristianopel (Blekinge l.)	100: —
		Klädesholmen	125: —
		Björketorp	185: —
		Bollebygd	214: —
		Ysby	135: 75
		Säbrå (Ångermanland)...	250: —
		Sollefteå (Ångermanland)	322: 05
		Alnö (Medelpad)	282: —
		Lit och Kyrkås	325: —
		Säfvar	150: —
		Lycksele (Lappmarken)..	150: —
		Arjeplog (Lappmarken)	112: —
		Öfver-Luleå	200: —
		Öfver-Torneå	100: —
		Vamlingbo	100: —

Rätteligen utdraget ur skolrådets uppgifter om folkundervisningen intygas.

Stockholm och Kongl. Ecklesiastik-departementet den 3 Februari 1880.

C. E. Runnquist.